

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Ostravě rozhodl samosoudkyní Mgr. Jarmilou Úředníčkovou v právní věci

žalobce: P.F.

proti

žalované: Česká správa sociálního zabezpečení
sídlem 225 08 Praha 5, Křížová 25

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 26. 7. 2023, o zvýšení starobního důchodu za
vychované děti

takto:

- I. Žaloba **se zamítá**.
- II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

1. Žalobou podanou v zákonné lhůtě se žalobce domáhal zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí žalované, jímž žalovaná zamítla jeho námitky proti rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 17. 5. 2023 VYCH-VZ-17.5.2023-ČSSZ/X, kterým byla zamítnuta žádost žalobce o zvýšení starobního důchodu o částku za vychované děti, a to pro nesplnění podmínek ustanovení článku II. zákona č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a uvedené rozhodnutí správního orgánu I. stupně bylo potvrzeno.
2. Žalobce namítal, že ČSSZ v odůvodnění rozhodnutí cituje články zákona 323/2021 Sb., které přímo nesouvisí s jeho žádostí, a ty které by souvislost měly, značně nepřesně interpretuje. Nebylo přihlédnuto ani k jeho argumentům, uvedeným ve vyjádření k výzvě a také v jeho

Shodu s prvopisem potvrzuje I.M.

odvolání ze dne 22. 5. 2023. Dle žalobce je zarážející konstatování, že výchovu dětí zajišťovala v největším rozsahu od narození nejméně po dobu 10ti let právě manželka. Toto tvrzení už vůbec nekoresponduje se skutečností (kterou také následně potvrzuje ČSSZ), že matka dětí po ukončení mateřské dovolené v roce 1980 začala pracovat u podniku Oděvy Olomouc, a to až do roku 1992. Tyto roky jsou jeho osobě počítány jako běžná rodičovská odpovědnost a manželce naopak jako výchova ve větším rozsahu. Jedná se o úsek ve výchově dětí, který popsal v dokumentu vyjádření k výzvě. Lze tedy usuzovat, že termín „výchova ve větším rozsahu“ je značně flexibilní a je možno jej interpretovat různými způsoby. Zvláštní kapitolou by mohlo být tvrzení, že ženy mají nižší důchody výhradně z důvodu výchovy dětí. Výše důchodu se vypočítává také z výše výdělku, a přece celá léta je ve společnosti „propírán“ rozdíl v odměňování mezi muži a ženami. Je tedy zřejmé, že problém nižších důchodů žen není jen ve výchově dětí. Pro úplnost by mohl uvést několik žen (a zcela jistě jich bude mnohem víc), které měly či mají vyšší důchod než on a výchovné jim bylo automaticky přiznáno. Co se týká mateřské dovolené, je dost nelogické, aby se muž v době mateřské dovolené matky dětí podílel na výchově dětí větším rozsahem. Dnes se jedná o rodičovskou dovolenou, kterou může čerpat i muž. V době, kdy vychovávali děti oni, tato záležitost byla doménou žen. Zvláštní kapitolou byla neplacená mateřská dovolená, kterou manželka nevyužila, a právě zde by se dalo hovořit o ztrátě výdělku z důvodu výchovy dětí a také o výchově dětí ve větším rozsahu. Poukázal na dle jeho názoru odlišné odůvodnění rozhodnutí správních orgánů. V prvostupňovém rozhodnutí je závěr, že v inkriminovaném období mu neklesl vyměřovací základ. V rozhodnutí žalovaného jsou zdůrazněny nepřesné výpočty let vychovávání dětí ve vyšším rozsahu jejich matkou. Nepochopitelné je rovněž „započítání“ doby jeho pracovní neschopnosti a matce dětí je započteno zanedbatelné množství dnů, i když skutečnost byla jiná. Než byl manželce přiznán invalidní důchod v roce 1993, byla celý rok v pracovní neschopnosti, a to z důvodu onkologického onemocnění (operace, nemocnice, radio i chemoterapie). Výchova dětí v této době, byla velice náročná a vyžadovala ještě větší angažovanost jeho osoby v důsledku nemoci manželky. ČSSZ jasně neprokázala, že od roku 1980 (konec mateřské dovolené) až do plnoletosti dcer, výchovu ve větším rozsahu zajišťovala manželka. Jeho argumenty, které uvedl jak ve vyjádření k výzvě, tak také v odvolání proti rozhodnutí ze dne 17. 5. 2023, potažmo v tomto návrhu, prokazují, že výchova dětí ve větším rozsahu byla zajišťována jeho osobou a tím byly splněny podmínky zákona č. 323/2021 Sb.

3. Žalovaná v písemném vyjádření navrhla zamítnutí žaloby. Uvedla, že ačkoli úvahám žalobce nelze upřít určitou míru racionality, nesmí se zároveň ztrácet ze zřetele povaha daného typu řízení (k tomu viz níže v bodě VII vyjádření). Stejně tak není namístě zcela abstrahovat od zákonodárcem proponované představy o smyslu nynější právní úpravy (zákon č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů), to znamená i důvodové zprávy (k návrhu zákona) coby jistého výkladového vodítka.¹ Je potom vcelku evidentní, že záměr (zákonodárce) mířil bezpochyby (a navýsost po právu) především na ženy. Cíl novely ovšem pravděpodobně netkvěl v jakémsi zvýhodnění pečujících osob. Šlo tu očividně spíše o to, aby tyto nebyly (právě v důsledku péče) znevýhodněny. ¹Blíže viz sněmovní tisk č. 1240/0, 8. volební období, 2017–2021, digitální repozitář, www.psp.cz. – pozn. vytištěn z digitální parlamentní knihovny. Ve světle pojednávaného právního předpisu je důležité si dále uvědomit, že zohlednění péče ve větším rozsahu pro účely uznání a zápočtu výchovy nemá zhola nic společného s

hmotným zajištěním dítěte (rodiny), tzn. není tu rovnítka mezi výchovou v duchu dotčené právní úpravy a získáváním finančních prostředků – výdělečnou činností (srov. § 34a odst. 3 a § 32 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v rozhodném znění), byť takový příjem dozajista tvořil a tvoří dispozici životního komfortu vůbec. Zákonodárcem přiznaná zásluha se pak týká jednoznačně toho z pojištěnců, na kterém (převážně) spočívala vlastní výchova (srov. předpoklad osobní péče normovaný ve zmiňovaném § 32 odst. 4 zákona), i když třeba v čistě formálním významu (srov. však § 34a odst. 4 tamtéž). Je nezbytné zdůraznit, že domáhaný nárok může vzniknout toliko jedné osobě – zákon neumožňuje jakési paralelní čerpání, a neumožňuje ani (zástupný) „přechod“ v situaci úmrtí jinak oprávněné osoby. K dosavadnímu průběhu shrnula žalovaná následující. Dne 19. září 2022 uplatnil žalobce – poživatel starobního důchodu – žádost o zvýšení pobírané dávky za vychované dítě U. K. (nar. X) a P. K. (nar. X). V odpovědi na výzvu z 13. března 2023 ohledně poskytnutí údajů stran tvrzené péče (mimo jiné, v čem spočíval větší rozsah oproti matce) žalobce v podání („Vyjádření k výzvě“) uvedl, že děti vychovávali společně; naopak podporoval ještě manželku, která si v té době doplňovala vzdělání. Ta ostatně (s výjimkou mateřské dovolené) svoje pracovní aktivity na úkor výchovy dětí nijak prý neomezovala. Kdyby on nevěnoval čas rodině, mohl jistě dosáhnout přinejmenším pozice náčelníka lokomotivního depa. Práci strojvedoucího (turnusy) přizpůsoboval právě požadavkům na výchovu dětí. Žalovaná citovala ust. § 34a odst. 3, respektive § 32 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, a uvedla, že oponuje-li žalobce, že žalovaná převažující podíl matky dětí neprokázala, potom poněkud přehlíží charakter aktuálně proběhlého – a především jím samotným iniciovaného řízení (řízení o žádosti o zvýšení starobního důchodu za vychované děti). Zdůraznila, že důkazní břemeno v řízení vedeném na základě žádosti leží primárně na žadateli, nikoli na správním orgánu (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. listopadu 2017, čj. 8 Azs 111/2017 – 36). Bylo přitom ve výlučném zájmu žalobce, aby nejenom tvrdil, ale i věrohodně prokázal, že v relevantním období (tj. od narození dětí do jejich zletilosti) vůči osobě jiné (viz výše citovaný § 34a odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb.) – tzn. oproti zde do úvahy přicházející p. V. F. – převážně zajišťoval osobní péči a výchovu obou dcer. Žalovaná se rovněž nedomnívá, že by v žalobcově věci jakkoli rezignovala na svoji povinnost zakotvenou v § 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, když na základě dostupných podkladů a informací vyslovila, že žádost žalobce je neopodstatněná. Zásadní podíl p. V. F. na výchově v rozhodné době (v zákonem předepsané délce) žalobce dle žalované nevyvrátil, ani úspěšně nezpochybnil, a koneckonců ani pro dané období netvrdil opak (tj. že byl klíčová osoba ve smyslu § 34a odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb. namísto ženy právě on). Nezaobstarání důkazů svědčících oprávněnosti žalobcova požadavku nelze klást k tíži žalované.

4. Krajský soud přezkoumal napadené rozhodnutí, přičemž vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu (§ 75 odst. 1 a 2 s.ř.s., zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů), a dospěl k závěru, že žaloba není důvodná. Soud přitom postupoval podle § 51 odst. 1 s.ř.s. a rozhodl bez nařízení jednání, neboť účastníci řízení s tímto postupem výslovně souhlasili.
5. Ze správního spisu bylo zjištěno, že Česká správa sociálního zabezpečení rozhodnutím ze dne 17. 5. 2023 č. j. VYCH-VZ-17.5.2023-ČSSZ/X zamítla žádost žalobce o zvýšení starobního důchodu o částku zvýšení za vychované děti pro nesplnění podmínek ustanovení článku II. zákona č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění

sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. Proti uvedenému rozhodnutí podal žalobce námitky, o nichž žalovaná rozhodla žalobou napadeným rozhodnutím.

6. Správní orgán vycházel ze zjištění, že žalobce podal 23. 9. 2022 žádost o zvýšení starobního důchodu za vychované děti, v níž prohlásil, že od narození do zletilosti osobně a v největším rozsahu pečoval o dceru U., nar. X a o dceru P., nar. X, přičemž v uvedené době v menším rozsahu pečoval o děti též druhý rodič. Součástí dokumentace správního orgánu je výzva okresní správy sociálního zabezpečení adresovaná žalobci, aby specifikoval, v čem spočívá větší rozsah jeho péče o děti oproti jejich matce, příp. jiné osobě, která se na péči o ně podílela, zda, jakým způsobem, a ve kterém období ovlivnila péče o děti negativně jeho pracovní kariéru (např. uvedením doby zaměstnání s kratšími pracovními úvazky, zda během jeho pracovní kariéry čerpal ošetrovné při péči o nemocné dítě apod.), kdo osobně a celodenně pečoval o děti do 4 let jejich věku. Žalobce na tuto výzvu sdělil správnímu orgánu, že manželka, kromě mateřské dovolené, na úkon výchovy dětí neomezovala své pracovní aktivity, v době, kdy děti byly malé, si doplňovala vzdělání, jednalo se o získání výučního listu v oboru prodavačka kožešinového zboží. Zkrácení pracovního úvazku nepotřeboval, celý pracovní život byl zaměstnán u Českých drah na pozici strojvedoucího a z vlastního rozhodnutí jezdil v turnusu zvaném „LETMO“, což poskytovalo možnost vybírat si směny a přizpůsobovat se požadavkům na výchovu dětí. Obzvlášť se to projevovalo v době, kdy si manželka doplňovala vzdělání. Vesměs dělal noční směny, aby mohl být během dne s dětmi. Tato situace se zlepšila ve chvíli, kdy děti začaly absolvovat školní docházku. Párkrát využil možnost čerpat ošetrovné při péči o nemocné děti, i když většinou využíval možnost, kterou mu dávala zařazení v turnusu „LETMO“. Děti byly relativně zdravé, až na běžné dětské nemoci. Jeho manželství bylo rozvedeno 22. 9. 2005. Obě dcery již byly plnoleté. Ze spisu dále plyne, že matka dětí paní V. F. zemřela 30. 3. 2011. Dceři U., nar. X bylo k datu úmrtí její matky 36 let a dceři P., nar. X bylo tehdy 34 let. Z evidence ČSSZ plyne, že paní V. F. byla od narození dcery U. v roce 1975 i od narození druhé dcery P. v roce 1977 na mateřské dovolené až do roku 1980. Z evidenčních listů důchodového pojištění paní V. F. vyplývá, že pracovala mimo jiné v letech 1980 – 1992 v podniku Oděvy Olomouc a v letech 1993 – 1996 pobírala plný invalidní důchod a teprve od roku 1997 byla vedena opakovaně na úřadu práce jako uchazečka o zaměstnání a častěji měnila svá zaměstnání. Z evidence ČSSZ není patrné, že by paní V. F. v době po mateřské dovolené a ani po roce 1980 byla ve větší míře v pracovní neschopnosti. Uvedená zjištění žalované žalobce nečinil spornými. Z evidenčních listů důchodového pojištění žalobce plyne, že pracoval v letech 1966 – 2010, včetně učebního poměru, u ČSD, Lokomotivní depo Nový Bohumín, resp. ČD, a. s., Depo kolejových vozidel Ostrava – Přívoz, resp. Olomouc. Není zřejmé, že by nejméně v letech 1975 – 1987 byl delší dobu v pracovní neschopnosti či že by delší dobu čerpal náhradní doby. V roce 1979 to bylo 42 dnů, v roce 1980 11 dnů, v roce 1981 10 dnů, v roce 1982 16 dnů, v roce 1986 po dobu 38 dnů.
7. Podle ust. § 34a odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., ve znění zákona č. 323/2021 Sb., o důchodovém pojištění, výše procentní výměry starobního důchodu, na který vznikl nárok podle § 29 odst. 1, 2 nebo 3 nebo podle § 31, se na žádost zvyšuje ode dne, od něhož se tento důchod přiznává, za každé dítě, které pojištěnec vychoval.
8. Podle ust. § 34a odst. 2 věty první téhož zákona, zvýšení za 1 vychované dítě činí od 1. 1. 2023 částku 500 Kč měsíčně.

9. Podle ust. § 34a odst. 3 téhož zákona, dítě se pro účely zvýšení procentní výměry starobního důchodu podle odst. 1 (dále jen „zvýšení za vychované dítě“) považuje za vychované, jsou-li splněny podmínky výchovy dítěte podle § 32 odst. 4; tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečuje nebo pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení za vychované dítě současně započítat více osobám; vychovávalo-li dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu. Při zvýšení za vychované dítě se přihlíží jen k výchově toho dítěte, které jako vychované pojištěnec uvedl v žádosti o přiznání starobního důchodu; není-li tato podmínka splněna, zvýšení za vychované dítě nenáleží.
10. Podle článku II. přechodných ustanovení k zákonu č. 323/2021 Sb., věty první, druhé a třetí, podmínky výchovy dítěte se pro účely zvýšení podle bodu 1 posuzují u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán, pokud se dále nestanoví jinak; tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení podle bodu 1 současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy.
11. Krajský soud konstatuje, že z důvodové zprávy k zákonu č. 323/2021 Sb., kterým byl změněn zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, se v obecné části podává, že smyslem výchovného je ocenit osoby, které získaly významnou zásluhu z hlediska budoucnosti financování základního důchodového pojištění tím, že dlouhodobě zajišťovaly výchovu dítěte, čímž se (obvykle) postaraly o přínos nového pojištěnce do systému. Výchovné je koncipováno jako finanční částka v pevně stanovené výši (počáteční hodnota je 500 Kč), o kterou se zvýší zásluhová část (do 31. 12. 2022 procentní výměra) starobního důchodu pojištěnce (muže či ženy), který zajišťoval výchovu konkrétního dítěte v největším rozsahu. V případě péče o více dětí se tato částka násobí počtem těchto dětí. Vzhledem k tomu, že osobami, které výchovu dětí v největším rozsahu zajišťovaly, jsou převážně ženy, docílí se tímto opatřením částečného snížení často kritizovaného rozdílu mezi průměrným starobním důchodem žen a mužů. Opatření směřuje jak na důchody, které budou přiznávány v budoucnu, tak na důchody přiznané v období před datem účinnosti nové právní úpravy. Z důvodové zprávy, a to z pasáže pod písmenem A. – Zhodnocení platného právního stavu, odůvodnění hlavních principů a vysvětlení nezbytnosti navrhované úpravy – se podává, že lze konstatovat a statistickými údaji dokumentovat, že zajišťování výchovy dětí zpravidla ovlivňuje pracovní kariéru pečujících osob, tedy výši jejich výdělků a délku získané doby pojištění, což se může negativně projevat na výši jejich důchodového nároku a zhoršit tak celkově jejich postavení ve srovnání s osobami, které sice do základního důchodového pojištění finančně přispívaly, avšak o přínos a výchovu nového pojištěnce se nezasloužily, anebo se o ně zasloužily pouze v menším rozsahu. Za účelem zmírnění negativních dopadů výchovy na celkovou výši starobního důchodu pečujících osob se ukazuje jako potřebné konstruovat nad rámec současných institutů další oceňovací opatření, které má potenciál zajistit další poměrně významné posílení důchodových nároků těchto osob.
12. Krajský soud předně sdílí názor žalovaného, který odkazem na rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 8 Azs 111/2017-36 (viz též rozsudky NSS č. j. 4 Ads 434/2019-37, č. j. 10 Azs 334/2017-38, č. j. 7 Azs 192/2019-28, č. j. 7 Azs 554/2018-31) uvedl, že důkazní břemeno v posuzovaném řízení vedeném na základě žádosti žalobce leželo primárně na

žalobci (§ 52 správního řádu), nikoli na správním orgánu a bylo přitom ve výlučném zájmu žalobce, aby nejenom tvrdil, ale i věrohodně prokázal, že v relevantním období, tj. od narození dětí do jejich zletilosti, vůči osobě jiné (§ 34a odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů), tzn. oproti do úvahy přicházející paní V. F., převážně zajišťoval osobní péči a výchovu obou dcer. Krajský soud neshledal pochybení správního orgánu v tom, že by nerespektoval ust. § 3 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu. Z obsahu spisu plyne, že paní V. F., matka dětí žalobce a jeho bývalá manželka (manželství bylo rozvedeno v roce 2005), zemřela X. V té době dceři U. bylo 36 let a dceři P. 34 let. Z evidence žalované bylo zjištěno, že paní V. F. byla od narození dcery U. v roce 1975 i od narození dcery P. v roce 1977 na mateřské dovolené až do roku 1980. Žalobce sám potvrdil, že v tuto dobu pečovala o děti v největším rozsahu jeho manželka, a to do doby, než začala pracovat v roce 1980 v podniku Oděvy Olomouc. Soud souhlasí se závěrem žalované, že je tedy zřejmé, že paní V. F. od narození obou dětí nejméně po dobu 10 roků o obě děti pečovala osobně v největším rozsahu a dále pak o děti pečovala až do jejich zletilosti. Žalovaná vycházela z evidence ČSSZ, z níž není patrné, že by paní F. v době po mateřské dovolené a ani po roce 1980, byla ve větší míře v pracovní neschopnosti, pracovala přitom v letech 1980 - 1992 v podniku Oděvy Olomouc a v letech 1993 - 1996 pobírala plný invalidní důchod a od roku 1997 byla opakovaně vedena na úřadu práce jako uchazečka o zaměstnání. V daných souvislostech žalovaná odkázala na evidenční listy důchodového pojištění žalobce, který pracoval kromě jiného v letech 1966 - 2010, přičemž z této evidence není zřejmé, že by nejméně v letech 1975 - 1987 byl delší dobu v pracovní neschopnosti či že by delší dobu čerpal náhradní doby. Dle citované právní úpravy platí, že v případě, že výchovu dítěte zajišťovalo více osob, lze zvýšení procentní výměry starobního důchodu z důvodu výchovy dítěte přiznat pouze té osobě, která výchovu zajišťovala v největším rozsahu, přičemž výchova se pro účel zákona posuzuje od narození dítěte až do nabytí jeho zletilosti jako celek. Žalobce žádné důkazy k tvrzení, že o své děti pečoval v největším rozsahu on, neprokázal ani v řízení před správním orgánem, ani v tomto řízení, přičemž, jak výše uvedeno, důkazní břemeno leželo primárně na něm, a nevyvrátil tak závěr správního orgánu o zásadním podílu paní V. F. na výchově obou dětí.

13. Na základě výše uvedeného dospěl soud k závěru, že žaloba žalobce není důvodná a ve smyslu § 78 odst. 7 s.ř.s. ji zamítl.
14. O nákladech řízení rozhodl soud podle § 60 odst. 1 s.ř.s. tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť žalobce ve věci úspěch neměl a žalovaná podle § 60 odst. 2 s.ř.s. nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě do dvou týdnů ode dne doručení tohoto rozhodnutí. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Brno, Moravské náměstí č. 6. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s.ř.s.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Ostrava 31.01.2024

Mgr. Jarmila Úředníčková
samosoudkyně